Η λατρεία τού Θεού, το ορθόδοξο δόγμα και η εκκλησιαστική μας ζωή (Ιερομονάχος Λουκάς Γρηγοριάτης)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 27 Ιουνίου, 2023

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ:
ΣΤΟΝ ΑΠΟΗΧΟ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΝΕΩΣΗΣ: ΑΝΑΤΑΡΑΞΕΙΣ ΣΤΗ ΘΕΙΑ ΛΑΤΡΕΙΑ

Μέ τήν παροῦσα εἰσήγηση θά προσεγγίσουμε τό γεγονός, ὅτι ἡ θεία λατρεία, **τό Ὀρθόδοξο δόγμα καί τό εὐαγγελικό ἦθος ἀλληλοπεριχωροῦνται, ἀλληλοεξαρτῶνται καί ἀλληλοεπιβεβαιώνονται**. **Μία ἐσφαλμένη πίστις εἶναι ἀδύνατον νά φανερώσει μία αὐθεντικῶς καί θείως λατρεύουσα ψυχή. Καί ἕνα ἀντιευαγγελικό ἦθος δέν μπορεῖ νά φανερώσει οὔτε γνήσιο λατρευτικό βίωμα, οὔτε ἀκίβδηλο δόγμα**.

Ὁ μακαριστός Καθηγούμενος τῆς Μονῆς μας, ὁ π. Γεώργιος Καψάνης, σέ εἰσήγησή του τό 1987 στήν Θεσσαλονίκη, εἶχε παρατηρήσει: «*Ἡ ἐκκοσμίκευσις διασπᾶ τήν ὀργανική ἑνότητα λατρείας καί πίστεως, λατρείας καί ἤθους, λατρείας καί*

ἱεραποστολῆς. Μᾶς διχάζει, ὥστε ἡ ζωή μας νά μήν εἶναι συνέχεια καί συνέπεια τῆς Θείας Λατρείας»[1]. **Ἡ ἐκκοσμίκευση ἀπογυμνώνει τήν ἐκκλησιαστική μας ζωή ἀπό τό λατρευτικό της βάθος**.

Ἀλλά τί εἶναι στήν πραγματικότητα ἡ **Λατρεία τοῦ Θεοῦ**;

Διαβάζω ἕνα ἀπόσπασμα πού περιγράφει τί εἶναι ἡ **Θεία Λατρεία**.

«Ἡ λατρεία δέν εἶναι, οὔτε δύναται νά εἶναι, μία ἁπλῆ θρησκευτική τελετουργία, οὔτε ἕνα ἔργον (ἁγιαστικόν) ἁπλῶς ξεχωριστόν ἀπό τό λεγόμενον διδακτικόν καί ποιμαντικόν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας. Αὕτη ἅπτεται αὐτῆς ταύτης τῆς οὐσίας τῆς Ἐκκλησίας καί ὁλοκλήρου τοῦ Μυστηρίου της. ***Ἡ οὐσία δέ αὐτή εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός*** *καί ἡ ἐν Χριστῷ καινή ζωή. Ἡ λατρεία ὄχι ἁπλῶς ἅπτεται, ἀλλά ταυτίζεται μέ αὐτήν τήν καινήν ἐν Χριστῷ ζωήν. Διά τῆς λατρείας ἡ Ἐκκλησία φανερώνει καί μεταδίδει αὐτόν τόν Χριστόν καί αὐτήν τήν ἐν Αὐτῷ ζωήν. Ἑπομένως ἡ λατρεία εἶναι φανέρωσις καί πραγμάτωσις τῆς ἐν τῇ πίστει καί ἐν τῇ καινῇ ζωῇ συνάξεως τῶν πιστῶν...* ***Μία ἐσφαλμένη πίστις καί ἕνα μή ὀρθόν ἦθος εἶναι ἀδύνατον νά φανερώσουν καί νά δώσουν μίαν σωστήν λατρείαν****. Ὑπάρχει μία ὀργανική ἀλληλεξάρτησις αὐτῶν τῶν τριῶν μεταξύ των. Διαβάζομεν χαρακτηριστικῶς διά τούς Πατέρας τῆς Ἐρήμου, πώς ἠδύναντο νά καταλάβουν ἀπό τήν στάσιν κατά τήν ὥραν τῆς προσευχῆς ἐάν ὁ προσευχόμενος εἶναι αἱρετικός ἤ ὀρθόδοξος. Τοῦτο ἀποδεικνύει πώς πράγματι* ***μόνον ἐκ τῆς ὀρθῆς δόξης δύναται νά πηγάζῃ ἡ ὀρθή δοξολογία καί ὁ τρόπος τοῦ δοξολογεῖν*** *· πώς ἡ λατρεία εἶναι πραγμάτωσις τῆς πίστεως μέ ὅλην τήν σημασίαν τῆς λέξεως. Δέν εἶναι λοιπόν τυχαῖον τό γεγονός ὅτι* ***ἡ ὀρθόδοξος λατρεία καί τά λειτουργικά κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι κατ' ἐξοχήν δογματικοῦ περιεχομένου, περιέχοντα ταυτοχρόνως καί τό γνήσιον ὀρθόδοξον ἦθος****... Ἡ λατρεία δέν εἶναι ἁπλῶς μία τελετουργία ἀφορῶσα μόνον εἰς μερικάς στιγμάς τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτή ὁρίζει ὅλας τάς περιοχάς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς****. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος λατρεύῃ μέ τόν σωστόν τρόπον τόν Θεόν, δέν προσφέρει μόνον τά δῶρα του καί τήν διά τοῦ στόματος δοξολογίαν του. Προσφέρει ταυτοχρόνως τό σῶμα καί τό αἷμα του, γίνεται ἱερεύς τοῦ οἰκείου σώματος καί τῆς κατά ψυχήν ἀρετῆς [...] Ἐάν δέν ἔχῃ ἀποκτήσει κἄν αὐτό τό λατρευτικόν φρόνημα... τότε καί ἡ λατρεία του θά εἶναι ἕνας ἁπλός ριτουαλισμός ἄνευ περιεχομένου καί ζωῆς· τότε καί ἡ ζωή του θά εἶναι ἄνευ τοῦ πραγματικοῦ βάθους της...* ***Ἡ λατρεία δέν εἶναι μέσον· εἶναι τρόπος ὑπάρξεως*** *. Ἀναφέρεται καί προσφέρεται μόνον εἰς τόν Θεόν: "πρέπει μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει" [...] Ἡ λατρεία εἶναι αὐτό τό "μή χωρίζεσθαι" ἀπό τόν Θεόν, ἡ ἀκατάπαυστος μνήμη τοῦ Κυρίου...* ***Κατά τόν ἅγιον Γρηγόριον τόν Σιναΐτην, ὁ νοῦς μοιχεύει μόλις ἀποστῇ "τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης", δηλαδή μόλις παύσῃ νά λατρεύῃ καί νά προσεύχεται****. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκ τῆς φύσεώς του λατρευτικόν ὄν.* ***Ὅταν δέν λατρεύῃ τόν ἀληθινόν Θεόν διά τῆς πίστεως, τῆς ζωῆς καί τῆς ὑπακοῆς [σ.σ. εἰς τάς ἐντολάς Του], τό λατρευτικόν του ἀναζητεῖ διέξοδον εἰς τήν***

ψευδολατρείαν, τήν σαρκολατρείαν, τόν ἐγωϊσμόν, τήν φιλαργυρίαν καί τήν εἰδωλολατρείαν πάσης μορφῆς καί εἴδους*. Ὅλα αὐτά καί τά παρόμοια, βιβλικῶς θεωρούμενα, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά μοιχεία»*[2].

Ἀπό τήν **ἔννοια τῆς θείας Λατρείας** πού περιγράφεται στό ἀνωτέρω ἀπόσπασμα προκύπτουν τά ἑξῆς:

α΄. Λατρεύουμε ἀληθινά τόν Θεό, ὅταν ὁλοκληρωτικά προσφέρουμε τό εἶναι μας στόν Θεό, ὅταν εἴμαστε ἑνωμένοι μέ τόν Θεάνθρωπο Κύριο, ὅταν ἡ καινή ἐν Αὐτῷ ζωή διαποτίζει τόν νοῦ, τήν καρδιά καί τήν βιοτή μας . Ὁ π. Γεώργιος Καψάνης, ἀναφερόμενος στήν Θεία Λατρεία στό Ἅγιον Ὄρος, σημειώνει σχετικά: «*Ἡ Λατρεία τοῦ Θεοῦ γιά τόν Ἁγιορείτη μοναχό δέν εἶναι κάτι περιθωριακό ἤ ἐπί μέρους, ἀλλά κατέχει τήν κεντρική θέσι στή ζωή του. Στήν Θεία Λατρεία λατρεύει, δηλαδή ὑπηρετεῖ, προσφέρεται στόν Θεό. Ἐκφράζει καί αὐξάνει τήν ἀγάπη του πρός τόν Θεό. Πραγματοποιεῖ τόν μυστικό γάμο μέ τόν Νυμφίο Χριστό, γιά τόν ὁποῖον ἄλλως τε καί ἐξῆλθε τοῦ κόσμου. Στήν Θεία Λατρεία (μέ κέντρο τήν Θ. Εὐχαριστία) ὄχι μόνο προσφέρεται στόν Θεό, ἀλλά καί ἀποκτᾶ, οἰκειοῦται τόν Θεό [ἡ ρίζα λα-(λατρεία) σημαίνει κτῆσι]*»[3].

Μποροῦμε μέ βεβαιότητα, καί σέ παρήγορο τόνο, νά ποῦμε ὅτι ἡ αὐθεντική χριστιανική ζωή, ἡ ζωή πού ὁδηγεῖ στήν θέωση, ἡ ἀληθινή λατρεία τοῦ Θεοῦ, δέν ἔχει ἐκλείψει. Ὁ Θεός εὐλόγησε τήν ἐποχή μας, παρά τήν προϊοῦσα ἀποστασία τοῦ κόσμου. Παντοῦ ὑπάρχουν ἑστίες πνευματικῆς ζωῆς, σέ μοναστήρια καί ἐνορίες, παντοῦ συναντοῦμε ψυχές πού ἁγιάζονται. Ἔλεγε ὁ π. Γεώργιος σέ μία ποιμαντική του ὁμιλία: «*Πατέρες μου, νά ἀγωνιζόμαστε νά γίνουμε σοβαροί μοναχοί. Ἐγώ στήν ζωή μου ἔχω γνωρίσει ἁγίους ἀρχιερεῖς, ἁγίους ἱερεῖς, ἁγίους μοναχούς καί μοναχές, καί ἁγίους λαϊκούς*». Ὁ Θεός ἀνέδειξε πολλούς ἁγίους ἀνθρώπους στήν ἐποχή μας, ἴσως σάν ἀντιστάθμισμα στήν ἐκκοσμίκευση πού μᾶς ἔχει κατακλύσει, γιά νά μή χάσουμε ὁλότελα τόν προσανατολισμό μας. Ἔχουν ἐκδοθῆ πνευματικώτατα κείμενα, διδασκαλίες τῶν συγχρόνων ἁγίων μας, ἄλλα πιό πρακτικά, ὅπως τοῦ ἁγίου Παϊσίου καί τοῦ ἁγίου Πορφυρίου, καί ἄλλα πιό θεωρητικά, ὅπως τοῦ ἁγίου Σωφρονίου, τά ὁποῖα μᾶς δείχνουν τόν δρόμο τῆς θεώσεως. Μέ τέτοια κείμενα ἀνανεώνεται ἡ προγενέστερη πατερική ἀσκητική γραμματεία, ὁ Εὐεργετινός, ἡ Κλῖμαξ, ἡ Φιλοκαλία, τά Ἀσκητικά τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, οἱ ποιμαντικές ὁμιλίες τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτή ἡ μία καί ἑνιαία διδαχή ἔχει ἀποκρυσταλλωθῆ στήν Ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας, σάν καί αὐτήν πού ἀκούσαμε στήν λαμπρή Ἀκολουθία τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς, ὅπως τό «*θείῳ καλυφθείς ὁ βραδύγλωσσος γνόφῳ ἐρρητόρευσε τόν θεόγραφον νόμον*» καί «*ἰλύν γάρ ἐκτινάξας ὄμματος νόου, ὁρᾷ τόν Ὄντα καί μυεῖται Πνεύματος γνῶσιν*» καί «*ὅσοις ἔπνευσεν ἡ θεόρρυτος χάρις, λάμποντες, ἀστράπτοντες, ἠλλοιωμένοι ὀθνείαν ἀλλοίωσιν εὐπρεπεστάτην*». Εἴμαστε εὐτυχεῖς καί εὐγνώμονες στόν Θεό, διότι γνωρίσαμε τήν μέθοδο τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας, τό πῶς δηλαδή ὁ ἄνθρωπος διά τῆς καθάρσεως, τοῦ φωτισμοῦ

καί τῆς θεώσεως γίνεται ὁλόκληρος ἐν τῷ Θεῷ, τό πῶς δηλαδή ἀποκτᾷ αἴσθηση καί μετοχή τῆς θείας Ζωῆς. Ἀνακαλῶ στήν μνήμη μου ἕνα ἀπό πολυάριθμα πνευματικώτατα κείμενα, τό ὁποῖο ἔχει τόν τίτλο «Ἡ γνωσιολογία τοῦ ἁγίου Ἰσαάκ τοῦ Σύρου». Τό εἶχε γράψει τό 1924 ὁ ἅγιος Ἰουστῖνος ὁ Πόποβιτς καί τό εἶχε ἐκδώσει στά ἑλληνικά ὁ π. Θεόκλητος Διονυσιάτης. Εἶναι ἡ μεθοδολογία τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας. Ὅταν στήν ἀνθρώπινη διανόηση μεσουρανοῦσαν ὁ ὀρθολογισμός, ἡ νοησιαρχία, ὁ δεϊσμός καί ὁ πανθεϊσμός, οἱ ὁποῖοι ὡς γνώση ὑπελάμβαναν τήν πάντοτε ρέουσαν καί οὐδέποτε μένουσαν κατακερματισμένη ἀνθρώπινη γνώση, ὁ π. Ἰουστῖνος ἔδειξε ὅτι **ἀληθής γνώση εἶναι ἡ μετοχή τῆς θείας Χάριτος**.

Μέ τέτοια αἴσθηση καί στόχους ἡ ἐκκλησιαστική μας ζωή εἶναι ἀληθινή θεία λατρεία.

β΄. Δεχόμαστε ἰσχυρότατες ἐπιρροές ἀπό τό οὐμανιστικό, ἀνθρωποκεντρικό, ἀντίθεο καί ἀντίχριστο πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου. Οἱ μεγαλύτεροι στήν ἡλικία γνωρίζουν, ὑποτίθεται, τήν Παράδοση καί ἀντιστέκονται. Τά νέα παιδιά ὅμως τήν ἀγνοοῦν καί δέν τήν κατανοοῦν. Ἐλάχιστα τήν διδάσκονται. Τά πιό πολλά μένουν ἀκατήχητα. Ἀλλά καί χωρίς ἰσχυρά παραδείγματα. Ἡ ἀσυγκράτητη ροπή τῆς νεανικῆς φύσεως πρός τά πάθη ἐπιδεινώνεται. Ἡ κοινωνία δέν διαθέτει πλέον μηχανισμούς ἀνάσχεσης. Ἡ Πολιτεία μέ ἀντίθεες πρακτικές τήν ἐπιτείνει καί τήν ἐπιβάλλει. Ἡ ἴδια ἡ φύσις μας, ἀπό τόν τρόπο ζωῆς πού κάνουμε, ἔγινε ἀκόμη πιό ἀδύναμη καί οἱ νέοι ἄνθρωποι εἶναι πλέον πιό εὐάλωτοι. Ὅλοι κινδυνεύουμε, καί οἱ μοναχοί ἐπίσης. Μόνο ἡ ἁγιότης μπορεῖ νά ἀποτελέσῃ ἀνάχωμα. Ἀλλά ἡ ἁγιότης προϋποθέτει ἀληθινή λατρεία τοῦ Θεοῦ. Δέν λατρεύουμε ἀληθινά τόν Θεό, ὅταν διεκπεραιώνουμε τυπικά (ἴσως ἐγωκεντρικά) τά λατρευτικά ἤ λειτουργικά μας καθήκοντα. Ἡ ἐκκοσμίκευση ἔχει δημιουργήσει νέες συνθῆκες καί ἀφορμές, πού εὐνοοῦν τά πάθη μας. Ἡ λατρεία μας ξεπέφτει σέ ψευδολατρεία, ὅταν τήν ὑποκλέπτουν καί τήν κερδίζουν τά πάθη μας. Ἡ ὑποδούλωση σέ ἕνα πάθος εἶναι *εἰδωλο*λατρεία. Ὅταν ἀκοῦμε τήν λέξη εἰδωλολατρεία, ὁ νοῦς μας πηγαίνει στήν ἀρχαία θρησκεία τοῦ Δία, τοῦ Ἀπόλλωνα, τῆς Ἀφροδίτης κ.λπ., καθώς καί στήν προσφορά θυσιῶν βοῶν καί προβάτων στά ἀγάλματά τους, καί δύσκολα πιστεύουμε ὅτι ἡ ὑποδούλωση σέ ἕνα πάθος, ὅπως τό μίσος ἤ ἡ λαγνεία, εἶναι εἰδωλολατρεία ἐκείνου τοῦ τύπου. Ἀλλά ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι καί ἐκείνη ἡ παλαιά εἰδωλολατρεία, στήν πραγματική της διάσταση, ἦταν ἡ λατρεία αὐτῶν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, τά ὁποῖα προσωποποιοῦσαν οἱ ἄνθρωποι δίνοντας τά ὀνόματα Ἄρης, Ἀφροδίτη κ.λπ. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής στά «400 Κεφάλαια περί Ἀγάπης» **ὁρίζει ὡς λατρεία τοῦ Θεοῦ τόν καθημερινό καί συνεπῆ ἀγῶνα γιά τήν καθαρότητα ἀπό τά πάθη, καί χαρακτηρίζει ὡς εἰδωλολατρία κάθε ἐμπαθῆ στάση ζωῆς.**

Ὅποιος εἶναι ἀκόμη ὑποδουλωμένος στίς ἐμπαθεῖς ὀρέξεις τῆς σάρκας, γράφει, εἶναι εἰδωλολάτρης καί εἰδωλοποιός στήν γῆ τῶν Χαλδαίων[4], καί **ὅποιος μνησικακεῖ, λατρεύει «*τῇ κτίσει παρά τόν Κτίσαντα*»**[5]. Μάλιστα σέ ἕνα ἄλλο ἀπόσπασμά του ἀπό τά «400 Κεφάλαια περί ἀγάπης ὁρίζει ὅτι **ἡ θεία λατρεία εἶναι αὐθεντική, ὅταν συντρέχουν καί τό Ὀρθόδοξο δόγμα καί τό Ὀρθόδοξο ἦθος**. Γράφει: «*Ὅποιος ἐποικοδομεῖ στό θεμέλιο, πού εἶναι ὁ Χριστός, χρυσίον καί ἀργύριον καί λίθους πολυτίμους, δηλαδή καθαρή καί ἀκίβδηλη θεολογία, βίο διάφανο καί ὁλόλαμπρα νοήματα, αὐτός λατρεύει τόν Θεό· ὅποιος ἐποικοδομεῖ ξύλα καί χόρτον καί καλάμην, δηλαδή φόβο, ἄγχος καί ἀνασφάλεια γιά πράγματα αἰσθητά καί γήινα, αὐτός εἰδωλολατρεῖ*»[6].

Καί ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁμιλῶν **περί παρθενίας**, λέγει ὅτι ἡ διάνοια τοῦ ἀγωνιζομένου γιά τήν παρθενία δέν πρέπει νά εἰδωλοποιεῖ τούς πονηρούς λογισμούς: «*Παρθενευέτω καὶ ἡ διάνοια· μὴ ῥεμβέσθω, μὴ πλανάσθω, μὴ τύπους ἐν αὐτῇ φερέτω πονηρῶν πραγμάτων. καὶ ὁ τύπος μέρος πορνείας ἐστί· μὴ εἰδωλοποιείτω τῇ ψυχῇ τὰ μισούμενα*» (Λόγος λζ΄, PG 36, 296).

Βεβαίως, **δέν πρέπει κανείς νά ἀπελπίζεται στόν πνευματικό ἀγῶνα, ὅταν πολεμούμενος σχηματίζει στόν νοῦ του εἰκόνες πονηρῶν πραγμάτων ἤ αἰχμαλωτίζεται στιγμιαῖα ἀπό αὐτές ἡ καρδιά του**. Τό «*σοί μόνον ἁμαρτάνομεν ἀλλά σοί μόνον λατρεύομεν*» εἶναι δεδομένο στήν πνευματική μας ζωή καί στήν λειτουργική μας πρακτική. **Ἡ ὁμολογία τῆς ἁμαρτωλότητός μας εἶναι στοιχεῖο ὑγείας** καί δέν ἀναιρεῖ τήν ἀληθῆ (ἄν καί ὄχι ὑψηλῆς στάθμης) συμμετοχή μας στήν θεία λατρεία. **Πρέπει νά νοιώθουμε τήν παρηγοριά ὅτι ὁ καλός ἀγωνοθέτης μας γνωρίζει τήν ἀνθρωπίνη ἀδυναμία καί περιμένει τήν τελική νίκη μας**. **Ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐννοεῖ ὡς εἰδωλολατρία, ὄχι τήν ἀθέλητη εἰδωλοποιία πονηρῶν πραγμάτων στήν φαντασία καί τήν διάνοια, ἀλλά τήν ἄνευ μετανοίας καί διά θεολογικῶν ἐπινοήσεων συνηγορία τῆς διανοίας καί τῆς καρδίας μας σέ ἀσύγγνωστες ἁμαρτωλές καταστάσεις, σάν κι αὐτές πού κάποιοι θέλουν νά ἀποδεχόμαστε ὡς φυσιολογικές καί ἀκατάγνωστες**.

Ἡ καθαρότητα ἀπό ἐμπαθεῖς καταστάσεις εἶναι ὁπωσδήποτε, πολύ περισσότερο, ἀπαραίτητη στόν ἱερουργό κληρικό. Ὁ μακαριστός Γέροντας Γεώργιος ἔγραφε σέ σχετικό μέ τήν θεία λατρεία ἄρθρο του: «*Ἠμπορεῖ ἀκόμη κανείς καί ὡς ἱερεύς νά τελῇ τήν Θ. Λειτουργία καί ὅμως οὐσιαστικά νά μένῃ ἀλειτούργητος, γιατί δέν προσφέρεται καί δέν προσφέρει τά πάντα στόν Θεό*».

γ΄. Ἡ ἀληθινή λατρεία δέν εἶναι προσωπική ὑπόθεση· εἶναι ἡ καινή καί κοινή ζωή τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Ὅλοι μαζί, ἡ σύναξη τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας ὡς σῶμα Χριστοῦ, λατρεύει τόν Θεό. Τό θεολογικό βάθος αὐτοῦ τοῦ γεγονότος εἶναι μεγάλο, καθώς ὁ Χριστός εἶναι

«*ὁ προσφέρων καί προσφερόμενος καί προσδεχόμενος καί διαδιδόμενος*» στήν Θεία Λειτουργία. Ἡ ὑποστατική ἕνωσις τῶν δύο φύσεων (θείας καί ἀνθρωπίνης) ἐν Χριστῷ καί ἡ ἐν Αὐτῷ θέωσις τοῦ ἀνθρωπίνου προσλήμματος εἶναι τό θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς λατρείας μας. **Δέν λατρεύουμε τόν Θεό ἀνθρωποκεντρικῶς (ἐγωκεντρικῶς), ὡς ἄτομα, ἀλλά Χριστοκεντρικῶς**. Γράφει χαρακτηριστικά ὁ π. Γεώργιος Καψάνης: «*Ἡ Θεία Λατρεία εἶναι μία κοινή πορεία καί συν-οδία πρός τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ... ὄχι ὡς λατρεία διαφόρων ἀτόμων συγκεντρωμένων στόν ἴδιο χῶρο, ἀλλά ὡς λατρεία προσώπων ἐπί τό αὐτό συνηγμένων καί ἐν ἑνότητι, ὡς σῶμα Χριστοῦ λατρευόντων τόν Θεόν*»[7]. Ὁ ἀληθής λάτρης τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ ἐκφραστής τῆς θείας λατρείας τῆς Ἐκκλησίας. Καί **μία κοινότητα (π.χ. ἕνα μοναστήρι, μία ἐνορία, μία τοπική Ἐκκλησία) λατρεύει ἀληθινά τόν Θεό, ὅταν εἶναι συντονισμένη στό φρόνημα καί στήν ζωή τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας**. Στήν θεολογική γλῶσσα αὐτό λέγεται κοινωνία ἐν τοῖς μυστηρίοις καί κοινωνία μετά πάντων τῶν Ἁγίων.

δ΄. Οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι καί οἱ ἅγιοι Πατέρες, ὡς ἀληθεῖς λάτρεις τοῦ Θεοῦ, μᾶς παρέδωσαν τήν Ὀρθοδοξία καί τούς ὅρους τῆς Ὀρθοδοξίας, τό **πλαίσιο** μέσα στό ὁποῖο ἡ ἀληθής λατρεία διαφυλάσσεται καί καλλιεργεῖται.

Ἀληθεῖς λάτρεις τοῦ Θεοῦ εἶναι μόνον τά θεούμενα μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ὅσοι ἀγωνίζονται στήν στενή καί τεθλιμμένη ὁδό τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεώς μας. Δέν ὑπάρχει ἀληθής λατρεία χωρίς τόν Θεάνθρωπο καί ἔξω ἀπό τό μυστηριακό σῶμα τοῦ Θεανθρώπου, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος στήν Σαμαρείτιδα[8], διότι **κανείς ἐκτός Ἐκκλησίας δέν μπορεῖ νά λατρεύῃ τόν Θεό ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ**. **Ἡ Ἐκκλησία, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μας, εἶναι ὁ μοναδικός τόπος στόν ὁποῖον λατρεύεται ἀληθινά ὁ Θεός**. Μόνο ὁ λαός τοῦ Θεοῦ ὡς σῶμα Χριστοῦ μπορεῖ νά λέγει μέ τήν εὐχή τῆς ἀναφορᾶς: «*Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν*». Τήν ὥρα ἐκείνη, σύμφωνα μέ τήν ἀκρίβεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, στόν ναό δέν βρίσκονται οὔτε οἱ κατηχούμενοι, οὔτε οἱ μετανοοῦντες, διότι **μετά τήν ἀνάγνωση τοῦ Εὐαγγελίου ἐξέρχονται τοῦ ναοῦ καί παραμένουν μέσα μόνον οἱ πιστοί, οἱ δυνάμενοι δηλαδή νά μετάσχουν τῶν θείων Μυστηρίων**, ὅπως γράφει ὁ **ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης** στό *Περί Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας* ἔργο του[9], καί διαλαμβάνουν οἱ σχετικοί ἱεροί Κανόνες. **Ἐκκλησιαστικοφανῆ σχήματα, εἴτε ἐν αἱρέσει εἴτε ἐν σχίσματι εὑρικόμενα, ὑπάρχουν διάφορα, καί μάλιστα μέ κοσμική αἴγλη καί δύναμη, ἀλλά ἐκεῖ δέν προσφέρεται ἀληθής θεία λατρεία** , ἔστω καί ἄν οἱ τελετουργίες γίνονται στά μεγάλα θρησκευτικά τους κέντρα μέ παγκόσμια δορυφορική προβολή. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος, γιά τόν ὁποῖον **οἱ ἱεροί κανόνες ἀπαγορεύουν τήν συμμετοχή τῶν Ὀρθοδόξων σέ λατρευτικές συνάξεις τῶν ἑτεροδόξων, καθώς καί τῶν ἑτεροδόξων σέ λατρευτικές συνάξεις τῶν Ὀρθοδόξων. Ἀφοῦ δέν ὑπάρχει ἡ ἴδια πίστις, δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει ἀπό κοινοῦ δοξολογία τοῦ Θεοῦ. Διότι ἡ δοξολογία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἔκφρασις**

τῆς λατρείας μας. Ἀλλοιωμένη καί στρεβλωμένη δοξολογία τοῦ Θεοῦ σημαίνει ψευδῆ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Τί ἦταν ὁ παλαιός ἀρειανισμός; Δέν ἦταν μία θεολογική πλάνη, ἕνα ψεῦδος περί τοῦ Θεοῦ, ἕνα εἴδωλο πού ἔφτιαξε ἡ ἀνθρώπινη διάνοια; Ποιόν Θεό λατρεύουμε, ὅταν εἴμαστε ἀρειανόφρονες. Οἱ Ἀρειανοί ἤθελαν νά τιμήσουν τόν Πατέρα, ἀλλά πλανήθηκαν στούς διαλογισμούς τους καί μείωσαν τόν Υἱό, τόν εἶπαν κτίσμα.

Παρομοίως, τί εἶναι οἱ σύγχρονες νεοαρειανικές θεωρίες, πού λένε πώς δῆθεν στήν Ἁγία Τριάδα πραγματικά Θεός εἶναι μόνο ὁ Πατήρ; Δέν εἶναι πλάνη, εἴδωλο τῆς διανοίας μας, πού μειώνει πάλι τόν Χριστό καί τό Ἅγιον Πνεῦμα, γιά νά ἱκανοποιήσει τήν ἀνθρώπινη λογική καί τίς ἐγκόσμιες ἀπαιτήσεις (ὅπως ἡ σύγκλιση τῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν); Αὐτά τά θεολογικά διανοήματα, ὅμως, δέν εἶναι ἀληθινή λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἐνασχόληση μέ τήν θεολογία, ὅταν δέν προϋποθέτει καρδία λατρεύουσα τόν Θεό, κινδυνεύει νά εἶναι διανόηση, ὀρθολογισμός, κενόδοξη ἀδολεσχία καί ἐπιδίωξη, ἰδιοτελής ἐργασία πού ἐμποδίζει τόν θεῖο φωτισμό νά κατέλθῃ στόν νοῦ. Γιά μία καρποφόρο θεολογική προσφορά στήν Ἐκκλησία χρειάζεται ταπεινοφροσύνη, διάθεση ὑπακοῆς στή ἐκκλησιαστική Παράδοση, ἐλευθερία ἀπό πνεῦμα νεωτερισμοῦ, καθημερινή ἄσκηση γιά καθαρότητα λογισμῶν, διαθέσεων καί προθέσεων, ἀγώνας γιά τήν ἀποφυγή τῶν ψεκτῶν παθῶν, καθημερινή μετάνοια μετοχή στά θεῖα Μυστήρια, καί ὅ,τι ἄλλο συνιστᾷ ἀληθῆ λατρεία τοῦ Θεοῦ.

Ἀπό τήν ἐκκλησιαστική Ἱστορία γνωρίζουμε ὅτι ἡ **αἰτία θεολογικῶν καί ἐκκλησιαστικῶν στρεβλώσεων ἦταν ὁ ἐγωκεντρισμός, ἡ ὑπερηφάνεια**. Ἡ ἱστορία τοῦ ἀρχαίου αἱρεσιάρχου Μαρκίωνος εἶναι ἐνδεικτική: Ὁ Μαρκίων ἦταν υἱός τοῦ ἐπισκόπου τῆς Σινώπης, εἶχε δώσει στόν Θεό ὑποσχέσεις παρθενίας. «*Προσεφθάρη*» ὅμως μέ μία παρθένο ἀφιερωμένη, καί γι’ αὐτό ὁ ἐπίσκοπος πατέρας του τόν ἀφώρισε (τόν ἀπέκοψε ἀπό τήν κοινωνία τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας γιά νά μετανοήσει). «*Ἄδεκτος*» ἀπό τόν πατέρα του ὁ Μαρκίων πῆγε στήν Ρώμη, ὅπου ζήτησε νά γίνει δεκτός στήν κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά οἱ κληρικοί τῆς Ρώμης ὀρθῶς δέν τόν δέχθηκαν σεβόμενοι τήν ἐκκλησιαστική ἀπόφαση τοῦ ἐπισκόπου πού τόν ἀφώρισε. Ἀπό τήν ἀμετανοησία καί τό πεῖσμα του ὁ Μαρκίων δημιούργησε δική του γραμμή καί αἵρεση.

Ὁ Θεοδώρητος Κύρου ἀναφέρεται στόν ἀρχαῖο αἱρεσιάρχη, τόν Τατιανό τόν Σῦρο[10]. Ἡ **ἔπαρση, ἡ φιλοδοξία, τό πνεῦμα τοῦ νεωτερισμοῦ**, καί ἡ μαθητεία του σέ συγγράμματα τῶν πρό αὐτοῦ αἱρετικῶν, ἔγιναν αἰτία νά διαφοροποιηθῇ ὁ Τατιανός ἀπό τόν ἅγιο μάρτυρα Ἰουστῖνο, τόν διδάσκαλό του, νά πλανηθῇ καί νά ἐπιθυμήσῃ νά

δημιουργήσῃ δική του γραμμή καί τήν αἵρεση τῶν Ὑδροπαραστατῶν.

Ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης σχολιάζει ὡς ἑξῆς τήν **αἰτία τῆς πλάνης καί τῆς αἱρέσεως**: «*Ἀπό αὐτό [τήν ὑπερηφάνεια] καί ψευδοπροφῆται ἀναρίθμητοι ἀνεβλάστησαν, καί ἀρχηγοί αἱρέσεων, καί ἕως καί εἰς τήν σήμερον μερικοί, ἐκεῖνοι δηλαδή, ὁποῦ ἀποστατοῦν ἀπό τήν Ἐκκλησίαν καί συμπεριφέρονται μέ τούς αἱρετικούς ἀπό γνώμην ὑπερήφανον, καί μέ τό νά θαρροῦν εἰς τόν ἑαυτόν των, καί νομίζουν, ὅτι εἶναι σοφοί, μᾶλλον δέ μωραίνονται*»[11]. Καί ὁ ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου γράφει ἐπίσης πολύ καθαρά: «*οἱ γάρ μή λαβόντες Πνεῦμα Ἅγιον οὐκ ἔμαθον τά βάθη τοῦ Θεοῦ καί εἰς ταύτας περιεκλάσθησαν τάς αἱρέσεις καί εἰς τάς τῶν σχισμάτων διά προφάσεως ἐρεσχελίας*»[12]. **Ὅταν δέν ἔχουμε, λέγει, τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, βρίσκουμε εὔκολα προφάσεις (ἄλλοθι) γιά μύριες ὅσες θεολογικές φλυαρίες, ὥστε νά σχίσουμε τήν Ἐκκλησία.**

Στό ἴδιο ἐκκλησιολογικό πλαίσιο χρήσιμη εἶναι καί ἡ ἀκόλουθη παρατήρηση, πού ἔχει σχέση μέ τήν **πιστότητά μας στήν ἀληθῆ λατρεία τοῦ Θεοῦ**. **Στίς ἡμέρες μας ἔχει χαλαρώσει πολύ ἡ αἴσθηση καί ἡ μέριμνα γιά τό ποιοί πρέπει νά προσέρχωνται στήν μετάληψη τῶν θείων Μυστηρίων καί μετά ἀπό ποιά προετοιμασία.** Ἔχει ἀτονίσει καί ὁ ἀποστολικός λόγος: «*ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω*» (Α΄ Κορ. 11, 27-28). Ἡ διαχρονική προτροπή τοῦ Μεγ. Βασιλείου **πρός τόν ἱερουργό, νά προσέχῃ σέ ποιόν μεταδίδει τά ἅγια Μυστήρια**: «*ἱερεῦ, πρόσεχε τίνι μεταδίδῳς*», εἶναι σπουδαία ὑπενθύμιση. Κυρίως **νά μή μεταδίδῃ τά Μυστήρια σέ ἑτεροδόξους ἐπί τῇ βάσει κοινῶν δῆθεν θεολογικῶν συμφωνιῶν**, οἱ ὁποῖες ἥκιστα ἁρμόζουν στό δογματικό καί λατρευτικό φρόνημα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. «*Τό μυστήριον [παρατίθεται] ἐμοί καί τοῖς ἐμοῖς*», μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός ἀποδελτιώνοντας κείμενο προγενεστέρου ἁγίου πατρός.

ε΄. Μεγάλο κεφάλαιο ἐπίσης, τό ὁποῖο μᾶς παραδόθηκε ἀπό τούς ἱερομῦστες ἁγίους Ἀποστόλους καί Ἱεράρχες, εἶναι **ἡ ποιμαντική διακονία** στήν Ἐκκλησία. Αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Παράκλητος κατέστησε στήν Ἐκκλησία ποιμένας καί διδασκάλους. Ἡ «ποιμαντική ἐπιστήμη», καθό δῶρο τοῦ Θεοῦ, εἶναι καρπός ψυχῆς καθαρᾶς καί θεουμένης. Πηγάζει ἀπό λατρεύουσα τόν Θεό καρδία καί προσφέρεται στό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, στά τέκνα τοῦ Χριστοῦ, «ὑπέρ ὧν [Αὐτός] ἀπέθανε». **Ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ μέχρι Σταυροῦ καί Θανάτου εἶναι τό ὑπόδειγμα γιά τόν ποιμένα. Ὁ ποιμήν ἀσκεῖ μία ποιμαντική μέ Χριστοκεντρική προοπτική, συμμορφούμενος μέ τήν καθολική βούληση τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποία διασώζουν οἱ ἱεροί Κανόνες**. **Ἀνθρωποκεντρικές ποιμαντικές τεχνικές καί προοπτικές, πού ἀγνοοῦν, ἀμφισβητοῦν ἤ καί ἀρνοῦνται τήν παρακαταθήκη τῶν ἱερῶν Κανόνων, φανερώνουν ὅτι ὁ προσανατολισμός**

καί τό ἐνδιαφέρον τῆς ποιμαντικῆς διακονίας ἔχει διολισθήσει ἀπό τόν Θεάνθρωπο στόν πεπτωκότα ἄνθρωπο.

Ἁγιασμένοι ποιμένες τῆς ἐποχῆς μας, στοιχοῦντες στή γραμμή τῶν μεγάλων ἁγίων ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας, μᾶς δείχνουν ὅτι στήν προοπτική τῆς ποιμαντικῆς τῆς θεώσεως ὁ ποιμήν ἀγωνίζεται νά εἶναι φορεύς τῆς αὐθεντικῆς θείας λατρείας καί νά κατευθύνει τόν ποιμαινόμενο πρός τήν ἐν Χριστῷ τελειότητα. **Δέν ὑποκύπτει στόν πειρασμό νά κνήθῃ τάς ἀκοάς τοῦ ἀνθρώπου** μέ τό «δέν πειράζει αὐτό ἤ ἐκεῖνο». Ὁ μακαριστός Γέροντας Γεώργιος Καψάνης ἔγραφε στό βιβλίο του «Ἡ Ποιμαντική διακονία κατά τούς Ἱερούς Κανόνας»: «***Ὁ πειρασμός τῆς μή διά τοῦ Θεανθρώπου, ἀλλά μόνον διά τοῦ ἀνθρώπου, σωτηρίας δέν ἔλειψε ποτέ ἀπό τήν ἀνθρωπότητα. Δι᾽ αὐτό καί μέχρι σήμερον ὑπάρχει ἡ Ὀρθόδοξος θεανθρωποκεντρική Ποιμαντική καί ἡ κακόδοξος ἀνθρωποκεντρική Ποιμαντική ὑπό διαφόρους μορφάς, συνήθως συγκεκαλυμμένας. Ἡ κακόδοξος αὕτη ἀνθρωποκεντρική Ποιμαντική ἀρνεῖται τήν ὑπακοήν της εἰς τούς ἱ. Κανόνας καί τήν Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας καί ὑπό τό πρόσχημα τοῦ συγχρονισμοῦ τῆς Ποιμαντικῆς προβάλλει αὐθαδῶς τήν θέλησιν τοῦ μή μεταμορφωθέντος ἀνθρώπου, ὡς ρυθμιστοῦ τῆς ποιμαντικῆς μεθόδου καί δεοντολογίας***»[13].

Στούς ἱερούς Κανόνες ἔχουν ἀποθησαυρισθῆ καί οἱ θεολογικές ἀρχές , βάσει τῶν ὁποίων ἡ καθόλου Ἐκκλησία κρατεῖ ἀδιασάλευτη τήν ἁγιοπνευματική της ἑνότητα· ὅπως γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, «*ἐξ ὧν [Κανόνων] ἡ τῶν πατριαρχῶν ἀποτίκτεται εὐταξία, ἡ τῶν ἀρχιερέων ἁρμονία, ἡ τῶν ἱερέων κοσμιότης, τῶν διακόνων ἡ σεμνοπρέπεια, τῶν κληρικῶν ἡ σεβασμιότης, τῶν μοναχῶν ἡ εὐρυθμία, τῶν πνευματικῶν πατέρων ἡ πρός διόρθωσιν ἀπαιτουμένη γνῶσις, τῶν βασιλέων ἡ παρά πάντων ὀφειλομένη τιμή, καί πάντων ἁπλῶς τῶν χριστιανῶν ἡ πρέπουσα χριστιανοῖς διαγωγή καί κατάστασις*»[14].

Ἀφήνω τελευταῖο, καί μέ αὐτό θά τελειώσω, τό ζήτημα τῆς **ὁμολογίας τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως**, διότι καί αὐτή εἶναι καρπός φιλοθέως λατρευούσης καρδίας. Ἀντί ἄλλου δικοῦ μου σχολιασμοῦ, περί τοῦ **ποῖον εἶναι τό ἦθος τῆς Ὀρθοδόξου ὁμολογίας** θά διαβάσω δύο ἀποσπάσματα, τό πρῶτο ἀπό λόγο τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ καί τό δεύτερο τοῦ πατριάρχου Γενναδίου Σχολαρίου.

Ὁ **ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής** γράφει: «*Ταύτην ἔμαθον ἐγώ τήν πίστιν, καί ἐδιδάχθην ἔκ τε τῶν προαποδημησάντων ἁγίων καί μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, καί ἐκ τῶν νῦν περιόντων, καί τούς οἴακας τῆς καθολικῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πεπιστευμένων, καί ὀρθῶς πρός τόν λιμένα τοῦ θείου θελήματος αὐτήν διακυβερνώντων· ... ἀντί παντός ἀξιώματος, ταύτην τῷ Θεῷ προσφέρων τήν ὁμολογίαν ἄχραντον καί ἀμόλυντον, καί πάσης αἱρετικῆς ζάλης ὑψηλοτέραν. Βίῳ γάρ ἔργοις κατηγλαϊσμένῳ δικαιοσύνης οὐκ ἔχω καυχᾶσθαι, κατά πᾶσάν μου τήν*

ἐνθάδε ζωήν παραβάτης αὐθαίρετος τῶν θείων νόμων γενόμενος». **Τά χαρακτηριστικά αὐτῆς τῆς ὁμολογίας εἶναι: Θεῖος πόθος· μέτριο, ταπεινό καί εἰρηνικό φρόνημα· δογματική καθαρότητα· πιστότητα στήν παράδοση καί ἐκκλησιαστική σύνεση· ἀλλά καί διάκριση καί εὐγένεια καί ἀρχοντιά.** Αὐτά τά χαρίσματα ὁ ἅγιος τά ἐπιβεβαίωσε κατά τίς δύσκολες στιγμές τῶν ταπεινωτικῶν καί ἐξουδενωτικῶν ἀνακρίσεων ἐκ μέρους κοσμικῶν καί ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων καί ἐν τέλει κατά τήν ὥρα τῆς μαρτυρικῆς του ἐξορίας. Πρόκειται γιά τό ἴδιο ἀκριβῶς φρόνημα τοῦ πολυάθλου Μεγάλου Ἀθανασίου καί τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ Μεγάλου Φωτίου, τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καί τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ.

Τό ὑγιές καί ἁγιασμένο αὐτό πνεῦμα ἐκφράζει καί ἡ προσευχή τοῦ **Γεωργίου Σχολαρίου (μετέπειτα πατριάρχου Γενναδίου)**, τήν ὁποία ὁ ἱερός αὐτός ἄνδρας ἀπηύθυνε στόν Κύριο τῆς Ἐκκλησίας τελειώνοντας τήν ὁμιλία του σέ κάποια Κυριακή τῆς Ὀρθοδοξίας. Εἶχε πεῖ:

«***Φύλαξε μέσα μας, Χριστέ βασιλεῦ, τά δόγματα τῆς ἀληθείας*** *... καί μή ἐπιτρέψῃς οἱ τρόφιμοι τῆς δικῆς σου ἀληθείας [δηλαδή οἱ Ὀρθόδοξοι] νά αὐτομολήσουν πρός τίς παλαιότερες αἱρέσεις...,* ***οὔτε ἐξαιτίας δικῶν τους ἀνθρωπίνων συλλογισμῶν νά παρασυρθοῦν πρός κάποια ἀπό τίς πρόσφατα ἀναφανεῖσες αἱρέσεις [«φθορές τῆς ἀληθείας»]****. Διῶξε ἀπό τίς ψυχές μας τήν φιλοχρηματία καί τήν ἔπαρση, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἐξαρχῆς καί μέχρι τώρα αἱρετικοί διωλίσθησαν στίς φοβερές αἱρέσεις... Στεῖλε μας ἡγέτες, οἱ ὁποῖοι μέ βίο καί λόγο θά μᾶς καθοδηγήσουν στήν ὁδό σου*... ***Τούς ποιμένες*** *μας, πού βρίσκονται στούς ἱερώτατους [ἀρχιερατικούς] θρόνους,* ***ἀνάδειξέ τους γνήσιους [ποιμένες] πού θά κηρύττουν ἀνιδιοτελῶς τόν λόγο σου· κατάρτισέ τους νά ὁμιλοῦν ἐνώπιον τυράννων καί βασιλέων χωρίς νά διστάζουν καθόλου*** *... Ἔτσι, ἔχοντας ἐμεῖς ἀκραιφνῆ καί ἀκεραία τήν πίστη [τήν Ὀρθοδοξία] μας, τήν ὁποία ἀπό σένα καί ἀπό τούς πατέρες ἐλάβαμε, εὐχόμαστε ἐκεῖνοι μέν [οἱ αἱρετικοί], πού ἔχουν χωρισθῆ ἀπό αὐτήν, νά ἐπανέλθουν καί νά σταθοῦν μαζί μας, νά δεχθοῦν μέ τήν ψυχή τους καί νά ὁμολογήσουν μέ τήν γλῶσσα τους τήν ἀληθινή πίστη..., ὥστε νά αὐξηθῇ ἡ Ἐκκλησία σου... Σέ ἐμᾶς δέ δῶσε, γλυκύτατε Ἰησοῦ, ἀφοῦ ἔτσι μέ ἀκρίβεια διαφυλάξουμε τήν πίστη καί προσθέσουμε [σ' αὐτήν] καί τήν εὐκοσμία τῶν ἔργων, νά φθάσουμε λαμπροί στόν χορό τῶν Πατέρων [μας] καί νά ζήσουμε μαζί τους καί νά βασιλεύσουμε αἰωνίως, ὅπως ὑποσχέθηκες, ἔχοντας τά σύμβολα τῆς δικῆς τους ἀρετῆς καί πίστεως, πού εἶναι νά σέ νοοῦμε καί νά σέ γνωρίζουμε ἀπολαυστικῶς, ἐσένα τόν μονογενῆ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ Υἱό, καί τόν συναΐδιό σου Πατέρα καί τό ἐξ αὐτοῦ ὑφιστάμενο καί δικό σου καί διά σοῦ φανερούμενο πανάγιο Πνεῦμα, τόν ἐν τριάδι προσώπων ἕνα Θεό, στόν ὁποῖο πρέπει δόξα καί προσκύνηση ἀπό ὅλη τήν κτίση εἰς τούς αἰῶνας· ἀμήν*»[15].

Τό φρόνημα αὐτό ἔχει μία καθαρότητα, πού μόνο τό Ἅγιο Πνεῦμα δίνει στούς ἀληθεῖς λάτρεις καί προσκυνητάς Του, αὐτό εἶναι τό φρόνημα πού διασφαλίζει τήν ἁγιοπνευματική ἑνότητα τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, περί ἧς πολύς ὁ λόγος καί ἡ ἀγωνία σήμερα.

---

[1] *Ἡ θεία Λατρεία στό Ἅγιον Ὄρος*, περιοδ. «Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος», τεῦχ. 13 (1988), σελ. 47-48.

[2] Ἱερομ. Ἀμφιλοχίου Ράντοβιτς, *Ἡ Λατρεία καί ἡ Παρθενία*, περιοδ. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», ΝΕ΄, 1972.

[3] *Ἡ θεία Λατρεία στό Ἅγιον Ὄρος*, ἔνθ’ ἀνωτ., σελ. 39.

[4] «Ὁ τάς ἐμπαθεῖς τῆς σαρκός ὀρέξεις ἔτι πληρῶν, ὡς εἰδωλολάτρης καί εἰδωλοποιός τήν γῆν οἰκεῖ τῶν Χαλδαίων (κεφ. κστ΄).

[5] «Ὁ πρόνοιαν τῆς σαρκὸς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενος καὶ μνησικακίαν διὰ πρόσκαιρα πρὸς τὸν πλησίον ἔχων, ὁ τοιοῦτος λατρεύει τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα (κεφ. κ’).

[6] «Τῷ Κυρίῳ καθάπερ τινί θεμελίῳ πίστεως, τό ὕψος ἐποικοδομοῦντες τῶν ἀγαθῶν, χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους ἐπιθώμεθα· τουτέστι, θεολογίαν καθαράν καί ἀκίβδηλον, καί βίον διαφανῆ καί λαμπρόν, καί θείους λογισμούς τά μαργαρώδη νοήματα· ἀλλά μή ξύλα, μή χόρτον μήτε καλάμην· τουτέστι, μήτε εἰδωλολατρείαν· ἤγουν τήν περί τά αἰσθητά πτόησιν (κεφ. ιβ΄).

[7] *Ἡ θεία Λατρεία στό Ἅγιον Ὄρος*, ἔνθ’ ἀνωτ., σελ. 44.

[8] «Πίστευσόν μοι γύναι, ὅτι ... ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν» (Ἰω. 4, 23).

[9] «Ἑξῆς δέ διά τῶν λειτουργῶν ἡ τῶν ἁγιογράφων δέλτων ἀνάγνωσις ἀκολούθως γίνεται, καὶ μετὰ ταύτας ἔξω γίνονται τῆς ἱερᾶς περιοχῆς οἱ κατηχούμενοι καὶ πρὸς αὐτοῖς οἱ ἐνεργούμενοι καὶ οἱ ἐν μετανοίᾳ ὄντες, μένουσι δὲ οἱ τῆς τῶν θείων ἐποψίας καὶ κοινωνίας ἄξιοι» (Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περί ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας*, PG 3, 425).

[10] Γράφει: «Τατιανὸς δὲ ὁ Σύρος, σοφιστὴς ἐγεγόνει τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ θεσπεσίου Ἰουστίνου τοῦ μάρτυρος ἐγένετο φοιτητής. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ διδασκάλου

τελείωσιν, ἐπόθησε γενέσθαι προστάτης αἱρέσεως. Ἠρανίσατο δὲ τὰς τοῦ πλάσματος ἀφορμὰς, ἀπὸ μὲν Βαλεντίνου, τῶν Αἰώνων τὰς προβολὰς, ἀπὸ δὲ Σατορνίλου καὶ Μαρκίωνος, τὸ τὸν γάμον βδελύττεσθαι, καὶ τὴν τῶν ἐμψύχων, καὶ τὴν τοῦ οἴνου μετάληψιν. Τοῦτον ἔχουσιν ἀρχηγὸν οἱ λεγόμενοι Ὑδροπαραστάται καὶ Ἐγκρατιταί» (Θεοδωρήτου Κύρου, *Αἱρετικῆς κακομυθίας ἐπιτομή*, κεφ. Κ΄, PG 83, 369).

[11] Κατά πασῶν τῶν αἱρέσεων, κεφ. Ζ΄, *ἔνθ' ἀνωτ.*, σελ. 25.

[12] *Ἀγκυρωτός*, 14, 4.

[13] Ἀρχιμ. Γεωργίου, *Ἡ Ποιμαντική Διακονία κατά τούς ἱερούς Κανόνας*, Πειραιεύς 1979, σελ. 14.

[14] *Πηδάλιον τῆς Νοητῆς Νηός τῆς Μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας,* "*Τοῖς ἁπανταχοῦ γῆς ἐντευξομένοις Ὀρθοδόξοις*").

[15] Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου, Ὁμιλία *Εἰς τήν ἑορτήν τῆς Ὀρθοδοξίας*, Ἅπαντα τά εὑρισκόμενα, τόμ. Ι, Paris 1908, σελ. 122.

(Πηγή: orthros.eu*)*